

اصول قانون اساسی

در پروتوکل نظرات شورای نگهبان

عنوان

اصل چهل و پنجم

شماره مسلسل: ۱۳۹۳۰۱۵۳

تاریخ: ۱۳۹۳/۱۰/۶

یژوهشکده شورای نگهبان

شناسنامه

عنوان:

اصول قانون اساسی در پرتو نظرات شورای نگهبان

اصل چهل و پنجم

تدوین:

محمد فتحی

ناظر علمی:

کاظم کوهی

شماره مسلسل: ۱۳۹۳۰۱۵۳

تاریخ انتشار: ۱۳۹۳/۱۰/۶

پژوهشکده شورای نگهبان

بلاغت

فهرست مطالب

- ۲..... اصل چهل و پنجم.....
- ۱- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی..... ۲.....
- ۱-۱. نظر شورای نگهبان در خصوص طرح احیاء و واگذاری اراضی مزروعی ۲
- ۲-۱. نظر شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران..... ۲
- ۳-۱. نظر شورای نگهبان در خصوص لایحه تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت..... ۳
- ۴-۱. نظر شورای نگهبان در خصوص لایحه تبدیل ادارات کل امور آب استان‌ها به شرکت‌های آب منطقه‌ای استان و تبدیل شرکت‌های آب منطقه‌ای که بیش از یک استان را در بر می‌گیرد به شرکت آب منطقه‌ای استان ذی‌ربط..... ۵
- ۲- نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران..... ۶.....
- ۳- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان..... ۶.....
- ۴- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی..... ۶.....
- ۴-۱. نظر شورای نگهبان در خصوص استعلام دادسرای عمومی جیرفت..... ۶.....
- ۵- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان..... ۷.....

اصل چهل و پنجم

انفال و ثروت‌های عمومی از قبیل زمین‌های موات یا رها شده، معادن، دریاها، دریاچه‌ها، رودخانه‌ها و سایر آب‌های عمومی، کوه‌ها، دره‌ها، جنگل‌ها، نزارها، بیشه‌های طبیعی، مراتعی که حریم نیست، ارث بدون وارث و اموال مجهول‌المالک و اموال عمومی که از غاصبین مسترد می‌شود در اختیار حکومت اسلامی است تا بر طبق مصالح عامه نسبت به آنها عمل نماید. تفصیل و ترتیب استفاده از هر یک را قانون معین می‌کند.

۱- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱-۱. نظر شماره ۷۲۳۳ مورخ ۱۳۶۱/۱۰/۲۸ شورای نگهبان در خصوص طرح احیاء و واگذاری اراضی مزروعی مصوب ۱۳۶۱/۱۰/۷ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱-۱. بند (ب) ماده (۳)^۱ که مراتع را به طور مطلق، جزء اراضی ملی قرار داده و حریم از آن استثناء نشده است، مغایر با اصل ۴۵ قانون اساسی است.

۱-۲. نظر شماره ۷۸/۲۱/۵۸۵۸ مورخ ۱۳۷۸/۹/۳۰ و نظر شماره ۷۸/۲۱/۵۸۷۴ مورخ ۱۳۷۸/۱۰/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲-۱. اطلاق بهره‌برداری به صورتی که تأسیسات مذکور در بند (ج) ماده (۱۹)^۲

۱. ماده ۳- اراضی مورد نظر در این قانون پنج قسم است:

الف- اراضی موات و رها شده

ب- منابع ملی (از قبیل مراتع - اراضی جنگلی - و اراضی مستحده)

ج- ...

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۶۴/۲/۲۹ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

ماده ۳- اراضی مورد نظر در این قانون پنج قسم است:

الف- اراضی موات و رها شده

ب- منابع ملی (از قبیل مراتع غیر حریم - اراضی جنگلی - اراضی مستحده)

ج- ...

۲. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل چهل

و چهارم، شماره ۱-۱۵-۱ و ۱-۱۵-۳.

را از اختیار دولت خارج کند، خلاف اصول ۴۴ و ۴۵ قانون اساسی است. شرایط و ضوابط و قلمرو مربوط به بهره‌برداری هم بر اساس اصول ۴۴ و ۴۵ باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد. همچنین قسمتی از موارد مذکور در اصل ۴۵، در اختیار ولی امر است [که] مستلزم اجازه معظم‌له است.

۱-۳. نظر شماره ۸۰/۲۱/۳۲۰۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۰/۲۳ کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی:

۱-۳-۱. ... ضمناً با توجه به اینکه در ماده (۷)^۱، اجازه داده شد که (۱۰٪) از اعتبار طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای جهت پرداخت قسمتی از سود و کارمزد تسهیلات بانکی و کمک به بخش غیردولتی بدون ضابطه مشخص و دقیق اختصاص یابد، چون ممکن است در مواردی این اعتبار که از ثروت‌های عمومی است به علت عدم ضابطه بر خلاف مصالح عامه مصرف شود، لذا اطلاقش مغایر اصل ۴۵ قانون اساسی تشخیص داده شد.

۱. ماده ۷- به منظور ایجاد اشتغال مولد و تشویق بخش غیردولتی به سرمایه‌گذاری در امر تولید، به دستگاه‌های اجرایی اجازه داده می‌شود حداکثر تا ده درصد (۱۰٪) از اعتبار طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مندرج در قوانین بودجه سالانه را پس از تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور جهت پرداخت قسمتی از سود و کارمزد تسهیلات بانکی و کمک به عملیات زیربنایی سرمایه‌گذاری‌های بخش غیردولتی و یا وجوه اداره شده در جهت تحقق اهداف برنامه‌های مصوب اختصاص دهند. آیین‌نامه اجرایی این ماده بنا به پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید. تبصره- کلیه وجوهی که تحت عنوان وجوه اداره شده در قوانین برنامه و بودجه منظور می‌شود بعد از پرداخت به سیستم بانکی و مؤسسات اعتباری به هزینه قطعی منظور می‌گردد. سود حاصل از وجوه مذکور و اقساط دریافتی ناشی از تسهیلات وجوه مذکور به ترتیبی که در آیین‌نامه اجرایی این ماده تعیین می‌گردد به حساب ویژه‌ای در خزانه‌داری کل واریز و عیناً در بودجه‌های سنواتی مجدداً برای تحقق اهداف مورد نظر لحاظ خواهد شد.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس به منظور رفع ایراد شورا: ماده ۷- کلیه اعتباراتی که تحت عنوان وجوه اداره شده در قوانین برنامه و بودجه منظور می‌شود بعد از پرداخت به سیستم بانکی و مؤسسات اعتباری به هزینه قطعی منظور می‌گردد. سود حاصل از وجوه مذکور و اقساط دریافتی ناشی از تسهیلات وجوه مذکور به ترتیبی که در آیین‌نامه اجرایی این ماده تعیین می‌گردد به حساب ویژه‌ای در خزانه‌داری کل واریز و عیناً در بودجه‌های سنواتی مجدداً برای تحقق اهداف مورد نظر لحاظ خواهد شد.

۱-۳-۲. با توجه به اینکه در بند (الف) ماده (۸۸)،^۱ اجازه داده شده است که (۵٪) از اعتبارات هزینه‌ای و (۱۰٪) از اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بدون ضابطه مشخص و دقیق برای توسعه بخش‌های غیردولتی به صورت وام یا کمک بلاعوض هزینه شود و ممکن است در مواردی مصرف این اعتبارات که از ثروت‌های عمومی است به علت عدم ضابطه بر خلاف مصالح عامه صورت پذیرد، لذا اطلاق این بند، مغایر اصل ۴۵ قانون اساسی شناخته شد. و در مواردی عدم ضابطه، موجب تضییع اموال بیت‌المال

۱. ماده ۸۸- به منظور کاهش تدریجی اعتبارات هزینه‌ای کشور و منطقی نمودن حجم و اندازه دولت و بهبود ارائه خدمات به مردم و جلب مشارکت بخش غیردولتی، به وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی مرتبط با بخش‌های تولیدی، زیربنایی و اجتماعی و همچنین وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، فرهنگ و ارشاد اسلامی، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان بهزیستی و سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای اجازه داده می‌شود بر اساس مقررات این ماده نسبت به انجام موارد زیر اقدام نمایند:

الف- کلیه وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی موضوع این ماده می‌توانند علاوه بر وجوهی که به منظور توسعه فعالیت بخش غیردولتی برای اعطای کمک‌های بلاعوض و وجوه اداره شده در بودجه‌های سالانه پیش‌بینی می‌شود تا میزان پنج درصد (۵٪) از اعتبارات هزینه‌ای و ده درصد (۱۰٪) از اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای خود را برای توسعه فعالیت بخش‌های غیردولتی مربوط و کاهش تصدی دولت به صورت وام یا کمک بلاعوض براساس موافقتنامه متبادله با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور جهت احکام این ماده هزینه نمایند.

ب- ...

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

ماده ۸۸- در اجرای وظایف اجتماعی دولت به ویژه تکالیف مذکور در اصول بیست و نهم (۲۹) و سی‌ام (۳۰) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و به منظور منطقی نمودن حجم و اندازه دولت و کاهش تدریجی اعتبارات هزینه‌ای و بهبود ارائه خدمات به مردم و جلب مشارکت بخش غیردولتی و توسعه اشتغال و صرف بودجه و درآمدهای عمومی با رعایت اصول سوم (۳)، بیست و نهم (۲۹) و سی‌ام (۳۰) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و مصالح عامه، وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی که عهده‌دار ارائه خدمات اجتماعی، فرهنگی، خدماتی و رفاهی از قبیل آموزش فنی و حرفه‌ای، آموزش عمومی، تربیت بدنی، درمان، توانبخشی، نگهداری از سالمندان، معلولین و کودکان بی‌سرپرست، کتابخانه‌های عمومی، مراکز فرهنگی و هنری، خدمات شهری و روستایی، ایرانگردی و جهانگردی می‌باشند، مجازند برای توسعه کمی و کیفی خدمات خود و کاهش حجم تصدی‌های دولت بر اساس مقررات و ضوابط این ماده اقدامات ذیل را انجام دهند:

الف- اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی که متقاضی ارائه خدمات بر اساس مفاد این ماده می‌باشند، می‌بایست صلاحیت‌های فنی و اخلاقی لازم و پروانه فعالیت از مراجع قانونی ذی‌ربط داشته باشند.

ب- ...

می‌گردد؛ اطلاق آن خلاف موازین شرع تشخیص داده شد.

۱-۳-۳. با توجه به اینکه در بند (ب) ماده (۸۸)^۱، مجوز اعمال تخفیف‌ها و تسهیلات ویژه در خصوص فروش ساختمان‌های نیمه‌تمام و موجود در مناطق شهری و میزان اجاره‌بها و نحوه واگذاری ساختمان‌های مذکور بدون ضابطه مشخص و دقیق داده شده است و ممکن است در اثر عدم ضابطه، ثروت‌های عمومی در مواردی بر خلاف مصالح عامه مصرف شود، لذا اطلاق این بند، مغایر اصل ۴۵ قانون اساسی شناخته شد. و در مواردی عدم ضابطه موجب تضییع اموال بیت‌المال می‌گردد؛ اطلاق آن خلاف موازین شرع تشخیص داده شد. ضمناً چون حکم این ماده شامل مواردی می‌شود که وزارت آموزش و پرورش علی‌رغم اینکه امکان انجام فعالیت‌های مربوط به خود را دارد آن را به بخش غیردولتی واگذار نماید، لذا اطلاق این بند، مغایر اصل ۳۰ قانون اساسی تشخیص داده شد. و چون بناها و اموال دولتی موضوع این بند شامل نفایس ملی نیز می‌شود، اطلاق آن مغایر اصل ۸۳ قانون اساسی شناخته شد.

۱-۴. نظر شماره ۸۳/۳۰/۹۵۹۱ مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۲۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه تبدیل ادارات کل امور آب استان‌ها به شرکت‌های آب منطقه‌ای استان و تبدیل شرکت‌های آب منطقه‌ای که بیش از یک استان را در بر می‌گیرد به شرکت آب منطقه‌ای استان ذی‌ربط مصوب ۱۳۸۳/۱۰/۳۰ مجلس شورای اسلامی:

۱-۴-۱. ماده واحده از این جهت که امور غیر حاکمیتی را مشخص نکرده است و بدون تفکیک قانونی امور حاکمیتی از غیر امور حاکمیتی خصوصاً در مورد استفاده از منابع آبی کشور، با توجه به تأکیدات اصول ۴۴ و ۴۵ قانون اساسی، مراعات این اصول، مشکوک و محل تردید است؛ بنابراین تا رفع ابهام، امکان اظهار نظر وجود ندارد.^۲

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل سی‌ام، شماره ۱-۳-۱.

۲. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل چهل و چهارم، شماره ۱-۲۹-۱.

۲- نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران

۳- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان

۴- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی

۴-۱. نظر شماره ۴۱۳۱ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۲۲ شورای نگهبان در خصوص استعلام

دادسرای عمومی جیرفت:

تاریخ: ۷۱/۹/۳۰

شماره: ۳د۳۳/۷۱۰

دبیر محترم شورای نگهبان

سلام علیکم

احتراماً حسب اعلام اداره کل معادن و فلزات استان کرمان، معدنی در یکصد کیلومتری جنوب غربی جیرفت کشف و بهره‌برداری از آن طبق پروانه شماره ۵۰۰ مورخ ۷۰/۲/۴ برای مدت شش سال به شرکت تعاونی معدنی باغ برج واگذار گردیده است، ولی عده‌ای از اهالی روستای سفیدباغ جیرفت مدعی مالکیت زمین و معدن مزبور می‌باشند؛ لذا خواهشمند است از اعضای محترم شورای نگهبان استعلام فرمایید که آیا معادن، جزء انفال و اموال عمومی می‌باشند یا خیر و بر فرض اینکه معادن مزبور در محدوده مالکیت اهالی روستای سفیدباغ جیرفت باشد، آیا به مالکین زمین تعلق دارد یا اینکه بهره‌برداری از آن در اختیار اداره معادن و فلزات می‌باشد و در هر صورت آیا اهالی روستای مزبور هرگونه حقی نسبت به آن دارند یا خیر؟

دادسرای عمومی جیرفت

شماره: ۴۱۳۱

تاریخ: ۷۱/۱۰/۲۲

دادسرای محترم عمومی شهرستان جیرفت
با سلام و احترام؛

نامه شماره ۳۳۳/۷۱۰ مورخ ۷۱/۹/۳۰ به استحضار دبیر محترم شورای نگهبان رسید
و مقرر فرمودند:

بسمه تعالی

با سلام

بر حسب نظر حضرت امام رضوان الله تعالی علیه، معادن جزء اموال عمومی و در
اختیار دولت است و اشخاص نسبت به آنها حق خاصی ندارند. البته اگر معدن در سطح
زمین باشد، در ملکیت صاحب زمین خواهد بود.

احمد جنتی

مسئول دفتر دبیر و رئیس اداره روابط عمومی شورای نگهبان

حسن گنجی

۵- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان

امام خمینی (ره):

وازشورای محترم نکهبان می خواهم و توصیه می کنم، چه در نسل حاضر و
چه در نسل های آینده که با کمال دقت و قدرت و طایف اسلامی و ملی خود
را ایا فو تحت تاثیر بیج قدرتی واقع نشوند و از قوانین مخالف با شرع مطهر و
قانون اساسی بدون بیج ملاحظه ای جلوگیری نمایند.

(صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۴۲۲)

بزهشکده شورای نکهبان

آدرس: تهران، خیابان شهید سپهبد
قرنی، کوچه خسرو، پلاک ۱۲
صندوق پستی: ۱۴۶۳ - ۱۳۱۴۵
تلفکس: ۰۲۱ - ۸۸۳۲۵۰۴۵
info@shora-rc.ir
www.shora-rc.ir